

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 10871/2023
08.06.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Звездане Лутовац, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиле-противтужене АА из ..., чији је пуномоћник Филип Алексић, адвокат из ..., против туженог-противтужиоца ББ из ..., чији је пуномоћник Петар Голубовић, адвокат из ..., ради потпуног лишења родитељског права по тужби и ради делимичног лишења родитељског права по противтужби, одлучујући о ревизији туженог-противтужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж2 449/22 од 14.12.2022. године, у седници одржаној 08.06.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ДЕЛИМИЧНО СЕ УСВАЈА ревизија туженог-противтужиоца, **ПРЕИНАЧУЈУ СЕ** пресуда Апелационог суда у Нишу Гж2 449/22 од 14.12.2022. године и пресуда Основног суда у Пироту П2 30/22 од 19.10.2022. године у ставу првом изреке тако што се **ОДБИЈА** као неоснован тужбени захтев тужиле-противтужене АА из ... којим је тражено да се тужени-противтужилац ББ из ... лиши права на одржавање личних односа са малолетном децом ВВ из ..., рођеним дана ...2011. године, ЈМБГ ... и ГГ из ..., рођеним дана ...2013. године, ЈМБГ ..., и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот деце, као и у делу става другог изреке тако што се делимично **УСВАЈА** противтужбени захтев туженог-противтужиоца ББ из ... и тужила-противтужена АА из ... делимично лишава родитељског права према заједничкој малолетној деци ВВ из ..., рођеном дана ...2011. године, ЈМБГ ... и ГГ из ..., рођеном дана ...2013. године, ЈМБГ ... у погледу: права да самостално одлучује о начину лечења заједничке малолетне деце у Пироту и изван Пирота, са обавезом да туженог-противтужиоца убудуће пре њиховог вођења на лечење у Пирот и ван Пирота ван Пирота о томе обавести и тражи његово претходно одобрење и права да самостално одлучује о привременој и трајној промени боравишта и пребивалишта заједничке малолетне деце у Пироту и изван Пирота (у Србији и ван земље) и да убудуће о овом питању од туженог-противтужиоца тражи писмену сагласност.

У преосталом делу ревизија туженог-противтужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж2 449/22 од 14.12.2022. године као неоснована.

Одређује се да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Образложење

Пресудом Основног суда у Пироту П2 30/22 од 19.10.2022. године, ставом првим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев тужиље-противтужене, па је тужени-противтужилац лишен права на одржавање личних односа са малолетном децом ВВ из ..., рођеним дана ...2011. године, ЈМБГ ..., и ГГ из ..., рођеним дана ...2013. године, ЈМБГ ..., и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот деце. Ставом другим изреке, одбијен је противтужбени захтев којим је тужилац-противтужени тражио да суд делимично лиши родитељског права тужиљу-противтужену и то у погледу: права да буде присутна у Центру за социјални рад у Пироту за време његовог виђења са малолетном децом у контролисаним условима, сваког петка у недељи у трајању од сат времена, а које се обавља по пресуди првостепеног суда П2 2408/17, права да самостално одлучује о начину лечења заједничке малолетне деце, те да га убудуће пре вођење деце у Пирот и ван Пирота на лечење о томе обавести и тражи претходно одобрење, права да самостално одлучује о образовању и школовању заједничке малолетне деце и да га са сваком радњом која се на то односи упозна и тражи од њега одобрење и права да самостално одлучује о привременој и трајној промени боравишта и боравишта заједничке малолетне деце и то било где у Пироту и Србији и ван земље и да убудуће о овом питању од њега тражи писмену сагласност. Ставом трећим изреке, свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж2 449/22 од 14.12.2022. године, одбијена је као неоснована жалба туженог-противтужиоца и потврђена првостепена пресуда.

Против другостепене пресуде тужени-противтужилац је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права.

Врховни је испитао побијану пресуду на основу члана 408. Закона о парничном поступку –ЗПП („Службени гласник РС“, број 72/11 ... 18/20), па је оценио да је ревизија туженог-противтужиоца дозвољена и да је делимично основана.

У поступку доношења побијане пресуде није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању парничне странке су се упознале 2008.године у ..., током привременог рада туженог-противтужиоца у тој земљи. Њихов старији син је рођен ...2011. године (у ...). По закључењу брака странака ...2012. године у Србији, рођен је и њихов млађи син ...2013. године (у Србији). По доласку у Србију, странке су са децом живееле једно време у кући родитеља туженог-противтужиоца у ..., старајући се заједно о деци. У септембру месецу 2014. године, тужиља-противтужена је са децом напустила ово домаћинство, настављајући живот у изнајмљеном стану у истом граду. Убрзо им се придружио и тужени-противтужилац. Због испољеног породичног насиља туженог-противтужиоца према тужиљи-противтуженој дана 22.05.2015. године (вербално и физичко насиље услед којег је задобила лаке телесне повреде), правноснажном пресудом првостепеног суда П2

168/15 од 22.05.2015. године одређена је мера заштите од насиља у породици тако што му је забрањено да је даље узнемирава и њихову малолетну децу (са трајањем годину дана од дана доношења одлуке и с могућношћу продужења док не престану разлози због којих је мера одређена). Правноснажном пресудом првостепеног суда К 185/15 од 30.11.2015. године тужени-противтужилац је оглашен кривим због учињеног кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ и осуђен на казну затвора у трајању од 6 месеци (коју је издржао од 01.09.2016. године до 01.03.2017. године). Док је био на издржавању наведене казне затвора у КПЗ ..., тужени-противтужилац је према тужили-противтуженој извршио је путем телефона још једно кривично дело насиље у породици из члана 104. став 1. КЗ (упутивши јој, између осталог, и претњу „да ће је убити када изађе из затвора“), због којег је правноснажном пресудом првостепеног суда Кн 37/18 од 20.11.2018. године осуђен на казну затвора у трајању од 3 месеца, с тим што ће се иста извршити на тај начин што не сме напуштати просторије у којима станује (са применом електронског надзора).

У међувремену, правноснажном пресудом првостепеног суда П2 702/14 од 14.06.2015. године малолетна деца странака су поверена мајци на чување, негу, васпитање, уз уређење одржавања личних односа са оцем (два пута недељно у трајању од сат времена у присуству мајке у граду, по договору родитеља, у дану и месту предвиђеном за виђење, као и други дан државних и верских празника, рођендана у трајању од два сата у присуству мајке) и обавезивање оца да доприноси њиховом издржавању од подношења тужбе 01.10.2014. године па убудуће док законска обавеза траје. Након издржане казне затвора у КПЗ ..., тужени-противтужилац је два пута видео малолетну децу у складу са договором који је остварио са тужиљом-противтуженом, али виђење није било успешно јер малолетни синови нису успоставила однос са њим. По тужби туженог-противтужиоца пресудом првостепеног суда П2 87/17 од 25.04.2017. године измењена је претходна судска одлука у погледу начина одржавања личних односа малолетних синова са оцем (тако што ће се виђања одвојати понедељком и петком у трајању од 14,00 до 15,00 часова у присуству мајке и радника Центра за социјални рад, као и по два сата у граду у присуству мајке на други дан државних и верских празника и други дан дечијих рођендана). По овој пресуди се виђење није обављало јер истом није било уређено место где би се виђење обављало у присуству радника органа старатељства. По тужби туженог-противтужиоца из септембра месеца 2017. године правноснажном пресудом првостепеног суда П2 408/17 од 12.02.2018. године поново је измењен начин одржавања личних односа малолетне деце и оца (тако што ће се виђања одвијати сваког петка у времену од 13,30 часова до 14,30 часова у Центру за социјални рад у Пироту, у присуству стручног сарадника). Рад на реализацији ове пресуде започет је 14.03.2019. године, на захтев туженог-противтужиоца, али је виђање малолетне деце и оца било свега неколико пута уз одбијање деце да контактирају са оцем, након чега је уследило подношење узајмних тужби парничних странака за лишење родитељског права (оног другог).

Према налазу и мишљењу Центра за социјални рад у Пироту (од 01.10.2020. године и 21.09.2022.године), спроведен је стручни поступак који се односи на реализацију пресуде у погледу виђања малолетне деце са оцем и сачињен план услуга којим су предвиђене активности и обавезе родитеља, у циљу успостављања контаката малолетне деце са оцем. Током тог поступка тужиља-противтужена је изражавала страх и бојазан за своју личну сигурност и безбедност и сигурност и безбедност деце наводећи да се малолетна деца плаше оца, да је тај страх последица стреса и страха из

периода када је тужени-противтужилац био насилан према њој у њиховом присуству, да је из тог разлога у циљу превазилажења трауме и стресних ситуација којима су малолетна деца била изложена приликом виђања, децу укључила на третман у Дневну болницу у Клиничком центру Ниш, због чега их у периоду третмана при тој болници није доводила на виђење са оцем, јер је то била препорука лекара, о чему је обавештавала Центар за социјални рад, док од оца нису успели да узму изјаву јер се налази у Решењем Центра за социјални рад у Пироту од 04.07.2019. године, одређен је корективни надзор над вршењем родитељског права родитељима у односу на њихову малолетну децу, па су исти упућени на разговор у установу специјализовану за посредовање у породичним односима у циљу успостављања контаката малолетне деце са оцем, а надзор над вршењем родитељског права се обављао према Плану и програму за праћење и спровођење корективног надзора над вршењем родитељског права. Предложено је да родитељи поступе у складу са одлуком о корективном надзору у циљу стварања услова за спровођење судске одлуке и уважавања интереса деце, о чему су у својим исказима изјаснила стручна лица из Центра за социјални рад. Према исказу сведока ДД (стручно лице ЦСР у Пироту), уколико родитељи не поступе по решењу центра потребно је вештачењем утврдити родитељске капацитете оба родитеља. У досадашњем раду овог органа са породицом није остварен напредак, контакти малолетне деце са оцем у контролисаним условима нису дали очекиване резултате у смислу да малолетна деца прихвате контакт са оцем, негативан став и мишљење малолетне деце повећава већ висок ризик да малолетна деца у будућности прихвате могућност успостављања односа са оцем.

Оценом налаза и мишљења комисије вештака Клинике за психијатрију Клиничког центра Ниш од 23.03.2021.године утврђено је да код паничних странака као родитеља не постоје душевне болести, привремене душевне поремећености, заосталост у душевном развоју, нити друге теже душевне поремећености. Родитељске подобности мајке за вршење родитељског права су у потпуности очуване. Родитељска подобност оца за вршење родитељског права је умањена, али не у мери да га чини потпуно неспособним за исто јер код њега постоје јасни показатељи такозваног мешовитог поремећаја личности, а као главно обележје у оквиру овог поремећаја личности тј. психопатије истичу се емоционална нестабилност, незрелост, егоцентричност, низак праг толеранције, склоност одбацивању сваког ауторитета, слабија самоконтрола, ауторитарност, неодговорност, недоследност и неистрајност, недовољна оформљеност, те и непоштовање опште прихваћених социјалних и моралних норми понашања, уз мањкаву емпатичност тј. способност за саосећајност и разумевање емоција других. Код малолетне деце странака не постоје душевне болести, привремене душевне поремећености, заосталост у душевном развоју, и друге теже душевне поремећености. Код оба детета се испољава уредан психомоторни развој, а њихово интелектуално функционисање је изнад нивоа очекиваног за њихов узраст. Код старијег сина (рођен 2011.године) су присутне изражене емоционалне сметње (хиперсензитивност, повишена напетост, страхови, несигурност, анксиозност) и друге сметње (главобоље, вртоглавице, болови у стомаку, мучнине, повраћање и честе потребе за вршењем нужде до невољног испуштања столице), као последица кумулативних стресогених ситуација током одрастања, које су присутне и у време вештачења, као што је фрагментално сећање на насилничко понашање оца према мајци и њему, а надаље бројне ретрауматизације у виду одсуства оца у дужем временском периоду (због забране приласка, издржавања казне затвора, лечења након саобраћајне незгоде, боравка у иностранству). Код млађег сина странака (рођен 2013.године) је утврђена

повишена интрапсихичка напетост, анксиозност и соматиформно реаговање у виду честог одласка у тоалет, које сметње су много мање изражене него код старијег брата, и то због тога што је по природи отворенији, са социјалним вештинама да анализира ситуације и да јасно износи свој став и аргументе о добром и лошем, али због његове узрасне доби у којој је дошло до прекида заједнице између његових родитеља, због несећања на насилничко понашање његовог оца, као и због одсуствовања оца из његовог живота у дужем временском периоду, није био у могућности да са оцем формира ма какав однос. Код оба детета долази до интензивирања емоционалних соматиформних сметњи, које су и сада присутне, након реуспостављања виђања са оцем, и то због изостанка претходне адекватне припреме од стране стручних лица Центра за социјални рад која је за дете његовог узраста несумњиво потребна. Обоје деце према мајци изражавају емоционалну блискост и приврженост, поверење, поштовање, са њом имају отворену комуникацију, и она је за њих ауторитет. Њихов однос према оцу карактерише одсуство емоционалне блискости, односно код њих постоји потпуни прекид емоционалних доживљавања према њему и потпуног отуђења од оца, уз повремене пробоје љутње и неприхватања оца у свим аспектима које родитељска улога обухвата, што за последицу има активан отпор према сваком виђању са оцем.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су делимично усвојили тужбени захтев, а одбили у целости као неоснован противтужбени захтев позивајући се на одредбе одредбе члана 65. Устава РС („Службени гласник РС“ бр. 83/06), одредбе чланова 67. – 74., члана 78., члана 81. став 1. – 4., члана 82. став 1.- 4. налазећи да су испуњени законски услови за доношење такве одлуке из члана члана 81. став 1. – 4. Породичног закона у вези чланова 6. и 62. истог закона и Конвенције о правима детета.

Нижестепени судови су закључили да нису испуњени услови за потпуно лишење родитељског права туженог-противтужиоца (како је то тражено тужбеним захтевом), али да јесу испуњени услови за делимично лишење његовог родитељског права, сматрајући да утврђено чињенично стање указује на то да је несавесно вршио родитељско право, због чега су га лишили права на одржавање личних односа са малолетном децом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот деце коју могућност прописује члан 82. став 1. у вези става 4. Породичног закона. По становишту првостепеног суда изостало је одговорно понашање туженог-противтужиоца у смислу члана 78. став 2. ПЗ које подразумева његову доступност другом родитељу, познату адресу пребивалишта и боравишта и сарадљивост по питањима која битно утичу на живот деце, јер је из налаза и мишљења Центра за социјални рад у Пироту од 01.10.2020. године утврђено да се налази у ..., те да из тог разлога нису успели да од њега узму изјаву. Док из његовог поднеска од 23.10.2020. године произлази да ће бити одсутан из Републике Србије на основу радног ангажовања у СР Немачкој од 23.10.2020. до 20.12.2020. године и да ће у Републици Србији бити од 20.12.2020. па до 28.02.2021. године, без остављања података тужилиш-противтуженој о адреси где се налази како би могла да га контактира, чиме је онемогућио тужилиш-противтужену да споразумно одлучују о напред наведеним питањима која битно утичу на живот деце. Посебно су имали у виду да је туженом-противтужиоцу изречена мера заштите од насиља у породици, да је и правноснажном судском пресудом осуђен за кривично дело насиље у породици у присуству деце, и да је вештачењем утврђено да је такво његово понашање оставило последице на психички

статус оба детета. Имали су у виду и да је вештачењем код туженог-противтужиоца констатован мешовити поремећај личности што умањује његове родитељске подобност, као и чињеницу да није стекао увид у потребе своје деце, њихове навике, осећања, жеље, није развио своје родитељске капацитете и да са њима успостави ма какав однос, тако да се намеће закључак да он у ствари уопште не познаје своју децу у стадијуму развоја у којем се они налазе, због чега нису прихватили његове наводе да није остварио контакт са децом, кривицом мајке деце. С тога су закључили да је у најбољем интересу малолетне деце да се контакти са оцем не одржавају због њиховог менталног здравља јер би их свако одржавање изложило даљој виктимизацији и ретрауматизацији.

С друге стране, нижестепени судови су сматрали да нису испуњени законски услови за делимично лишење родитељског права мајке (како је то тражено противтужбеним захтевом) јер суд не може лишити мајку деце права да буде присутна у Центру за социјални рад у Пироту за време виђења оца са децом у контролисаним условима сваког петка у недељи у трајању од сат времена које се обавља по пресуди Основног суда у Пироту П 2407/17, при чему такав тужбени захтев са таквим основом није дозвољен с обзиром да га не препознају одредбе чланова 67. – 74. Породичног закона којим је регулисана садржина родитељског права, нити се пак у овом поступку може мењати наведена правноснажна одлука. Што се тиче осталог дела противтужбеног захтева исти је такође без основа, пре свега јер је у току поступка из исказа мајке којем је суд поклонио веру и исказа више саслушаних сведока, чије исказе је суд прихватио, утврђено да мајка омогућава за малолетну децу одговарајуће услове за живот, развој, образовање, деца имају добре услове становања, редовно похађају школу, уклопљена су у средину, што суд посматра и цени као доношење рационалних одлука са њене стране које су у најбољем интересу деце. Деца према мајци изражавају емоционалну блискост и приврженост, поверење, поштовање, са њом имају отворену комуникацију, она је за њих ауторитет, њихова везаност за мајку је потпуно адекватна њиховом узрасту и свакако аутентична, тако да би усвајање противтужбеног захтева без реалног основа било против интереса деце, а неосновано из свих оних разлога због којих је усвојен тужбени захтев.

По оцени Врховног суда основано се ревизијом указује да су нижестепени судови на правилно и потпуно утврђено чињенично стање погрешно применили материјално право када су делимично усвојили тужбени захтев за лишење родитељског права тако што су туженог-противтужиоца лишили права на одржавање личних односа са малолетном децом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот деце и када су одбили противтужбени захтев у делу којим је тражено делимично лишење родитељског права мајке у погледу `права да одлучује о појединим питањима која битно утичу на живот деце као што су право да сама одлучује о начину лечења заједничке малолетне деце у Пироту и ван Пирота и права да самостално одлучује о привременој и трајној промени боравишта и пребивалишта заједничке малолетне деце изван Пирота (у Србији и ван земље).

Одредбом члана 6. став 1. Породичног закона је прописано да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета. Одредбом члана 7. став 3. овог закона је прописано да је забрањена злоупотреба родитељског права. Одредбом члана 61. став 1. овог закона је прописано да дете има право да одржава личне односе са родитељем са којим не живи. Одредбом става 2.

истог члана је прописано да право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи може бити ограничено само судском одлуком ако је то у најбоље интересу детета. Одредбом става 3. истог члана је прописано да суд може донети одлуку о ограничавању права детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права.

Одредбом члана 62. став 1. Породичног закона је прописано да дете има право на обезбеђење најбољих могућих животних и здравствених услова за свој правилан и потпуни развој. Одредбом члана 67. овог закона је прописано да је родитељско право изведено из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности детета, права и интереса детета. Одредбом члан 68. став 1. је прописано да родитељи имају право и дужност да се старају о детету. Одредбом става 2. је прописано да старање о детету обухвата: чување, подизање, васпитавање, образовање, заступање, издржавање те управљање и располагање имовином детета. Одредбом члана 69. став 1. је прописано да родитељи имају право и дужност да чувају и подижу дете тако што ће се они лично старати о њиховом животу и здрављу. Одредбом члана 70. овог закона је прописано да родитељи имају право и дужност да са дететом развијају однос заснован на љубави, поверењу и узајамном поштовању, те да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности емоционалног, етичког и националног идентитета своје породице и друштва.

Одредбом члана 78. став 3 Породичног закона је прописано родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима које битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право. Одредбом става 4. овог члана питањима који битно утичу на живот детета, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.

Одредбом члана 81. став 1. Породичног закона прописано је да родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права. Одредбом става 2. је прописано да родитељ злоупотребљава права из садржине родитељског права ако: 1. физички, сексуално или емоционално злоставља дете; 2. изабљује дете сиљењем на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом; 3. подстиче дете на вршење кривичних дела; 4. навикава дете на одавање рђавим склоностима; 5. на други начин злоупотребљава права из садржине родитељског права. Одредбом става 3. је прописано да родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права: 1. ако је напустио дете; ако се уопште не стара о детету са којим живи; 3. ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи; 4. ако с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите за смештај корисника; 5. ако на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права. Одредбом става 4. истог члана је прописано да судска одлука о потпуном лишењу родитељског права лишава родитељског права свих права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

Одредбом члана 82. став 1. Породичног закона је прописано да родитељ који несавесно врши права и дужности из садржине родитељског права може бити делимично лишен родитељског права, осим дужности да издржава дете. Одредбом става 2. истог члана је прописано да судска одлука о делимичном лишењу родитељског права може лиштити родитеља једног или више права и дужности уз садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете. Одредбом става 3. истог члана је прописано да судска одлука о делимичном лишењу родитељског права може лиштити родитеља једног или више права и дужности на чување, подизање, васпитавање, образовање и заступање детета, те на управљање и располагање имовином детета. Одредбом става 4. истог члана је прописано да родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битну утичу на живот детета.

Из наведених законских одредби произлази да лишење родитељског права представља правно средство којим се несавесни родитељи лишавају неког, или свих права и обавеза које имају. Родитељско право је изведено из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета, како је прописано чланом 67. Породичног закона. У том смислу, лишење родитељског права представља меру заштите детета од несавесног поступања родитеља, а у зависности од степена занемаривања дужности родитеља, родитељ може бити лишен родитељског права потпуно или делимично.

Тумачењем цитираних одредби Породичног закона може се закључити да је извршена градација недозвољеног поступања родитеља према коме се цени оправданост потпуног или делимичног лишења родитељског права. Следећи изложени градацију и по оцени Врховног суда, имајући у виду утврђено чињенично стање, у конкретном случају на страни туженог-противтужиоца као родитеља који не врши родитељско право од доношења правоснажности пресуде Основног суда у Пироту П2 702/14 од 14.06.2015. године у периоду од марта 2017.године када је изашао из установе за извршавање казне затвора до подношења тужбе за потпуно лишење родитељског права 12.06.2019.године, па ни доцније током трајања овог поступка, није било ни једног од облика понашања који би се могли подвести под злоупотребу права или грубо занемаривање дужности из садржине родитељског права из члана 81. став 2. Породичног закона због којих би могао бити потпуно лишен родитељског права на ком становишту су били и нижестепени судови.

Међутим, за разлику од становишта нижестепених судова, у истом овом периоду по оцени Врховног суда на страни туженог-противтужиоца није било ни једног од облика понашања која би се могла подвести под несавесно вршење права или дужности из садржине родитељског права из члана 82. став 1. Породичног закона због којег би као родитељ могао бити делимично лишен родитељског права, осим дужности да издржава дете. С друге стране, према утврђеном чињеничном стању, супротно становишту нижестепених судова, по оцени Врховног суда на страни тужиле-противтужене као родитеља који од 2015.године самостално врши родитељско право у истом периоду (противтужба је поднета непосредно после тужбе) је испољено понашање које се може квалификовати као несавесно вршење родитељског права у смислу члана 82. став 1. Породичног закона пре свега у домену права и дужности чувања малолетне деце (члан 82. став 3.) што, између осталог, обухвата и адекватну бригу о њиховом здрављу (члан 62. став 1., члан 68. ставови 1. и 2. и члан 69. став 1.), тако и на друга битна питања која се тичу живота детета (члан 82. став 4. овог закона).

Из утврђеног чињеничног стања произилази да тужени-противтужилац у периоду од марта 2017.године (када је изашао из установе за извршавање казне затвора) до 12.06.2019.године (када је поднета тужба за потпуно лишење родитељског права) све време покушавао да оствари контакт са децом, у чему није успео иако живе у истом граду. Децу је видео свега два пута у присуству мајке (по судској одлуци П2 702/14 од 14.06.2015. године) и четири пута у присуству радника Центра (по судској одлуци П2 408/17 од 12.02.2018. године). У осталим заказаним терминима у Центру није видео децу јер је тужиља-противтужена априла 2019.године одвела децу код психолога и на даља испитивања у Клинички центар у Нишу, односно није их доводила у Центар због чега је обома родитељима решењем Центра од 04.07.2019. одређена мера корективног надзора над вршењем родитељског права (којом су упућени на разговор у установу специјализовану за посредовање у породичним односима а у циљу успоставања конатаката малолетне деце и оца). Током овог периода, тужени-противтужилац као отац није био у могућности да на било који начин утиче на децу ни позитивно, ни негативно, нити је био у могућности да са њима успостави ма какав однос, па следом тога ни да стекне увид у потребе своје деце, њихове навике, осећања, жеље, снове.С друге стране, тужиља-противтужена као мајка и родитељ који самостално врши родитељско право је имала могућност да утиче на децу, између осталог, да свакодневно прати њихов развој и психичко стање, да благовремено и адекватно реагује у случају погоршања њиховог стања, да их припреми за виђање са оцем у Центру за социјални рад по правноснажној судској одлуци, што је овде изостало.

Мишљење Комисије судских вештака је било да је родитељска подобност оца за вршење родитељског права умањена, али не у мери да га чини потпуно неспособним за исто, тако да ова чињеница сама по себи, супротно разлозима нижестепених судова, не може бити разлог за лишење родитељског права посебно ако нема доказа да је услед тога несавесно вршио родитељско право. Када је реч о малолетној деци странака описан је њихов донекле нарушен психички статус (уз бројне психосоматске тегобе) као последице догађаја који су се одиграли у њиховом раном детињству (насиље оца према мајци из маја 2015.године), на које код старијег детета (тада узраста 4 године) постоје фрагментарна сећања, док код млађег детета (тада узраста 14 месеци) таквог сећање нема, постојање узнемирености на могућност виђења са оцем у Центру за социјални рад, као и њихова приврженост мајци, уз одсуство емоционалног односа према оцу. По мишљењу комисије вештака такав психички статус деце и чињеница да се осећају узнемирено када треба да се виде са оцем у Центру за социјални рад је делом последица фрагментарног сећања (само код старијег детета) на насиље оца према мајци из маја 2015.године, делом последица неприпремљености малолетне деце на виђање са оцем од стране Центра за социјални рад.

По оцени Врховног суда, не занемарујући догађаје из најранијег детињства деце странака (испољено насиље оца према мајци у њиховом присуству 25.05.2015.године) и њихов утицај на психички статус деце, имајући у виду знатан протек времена од тада на страни мајке је пропуст да децу одведе раније код психолога ако је за тим постојала потреба, а не тек марта/априла 2019.године (када је требало да се приступи релаизацији правноснажне одлуке Основног суда у Пироту П2 408/17 од 12.02.2018. године којом је уређен начин одржавања личних односа деце и оца). Наиме, ова судска одлука заснована је на налазу и мишљењу Центра за социјални рад од 25.12.2017.године према

којем су деца (на основу изјаве мајке) била добро (у сваком случају у далеко бољем психичком стању у односу на оно које је констатовано код њих априла 2019.године), посебно млађе дете које тада није одбијало контакт са оцем. Приликом вештачења од стране Комисије судских вештака из марта 2021.године код обоје деце су констатовани облици психосоматског понашања који очигледно представљају назадовање односно погоршање у односу на њихово психичко стање из 2017.године, што се не може приписати неадекватном понашању оца према њима последњих година.

На родитељу који самостално брине о малолетној деци је обавеза да се у случају потребе за психолошком помоћи код деце благовремено обрати психологу, дечијем психијатру или специјализованој установи за бригу о деци, ради, између осталог, правилног разумевања улоге оба родитеља у њиховом одрастању и различитих животних ситуација (па и догађаја у животу оца, на које се указује у налазу комисије вештака, као што је примера ради насиље које се догодило, одсуственост оца у њиховим животима због раздвојености родитеља, изречене мере заштите од насиља и због издржавања казне затвора, лечење због саобраћајне несреће, привремени рад у другом граду или иностранству и др.). У конкретном случају мајка то чини тек 2019.године, иако су у међувремену наступиле крупне промене у животу деце (нов начин одржавања личних односа са оцем по одлуци Основног суда у Пироту П2 408/17 од 12.02.2018. године, полазак деце у предшколско, односно школу, заснивање нове заједнице живота мајке са другим партнером, инсистирање њиховог оца да их виђа и др.). Дужност родитеља који самостално врши родитељско право је да предузме све мере за њихов правилан психо физички развој у оквиру чега је и реуспостављање односа са другим родитељем и са блиским сродницима по оцу (деда и баба по оцу), што је овде очигледно изостало. Осим тога, право и дужност родитеља да васпитавају децу из члана 70. Породичног закона подразумева одговорност и обавезу родитеља да дете усмеравају ка усвајању и на поштовању, између осталог, и етичког идентитета породице и друштва у којој одрастају, што у ширем смислу подразумева и усвајашање и поштовање одређених друштвених вредности и норми средине. У конкретном случају, код обоје деце је присутан одбојан однос према органу старатељства који је ангажован на извршавању судске одлуке о уређењу личних односа, о чему се Центар за социјални рад такође изјаснио, што указује на неприхватање ауторитета овог државног органа код деце, а што је на том нивоу старости деце (12 и 10 година) неприхватљиво и доводи у питање њихово правилно васпитање од стране родитеља којем су поверени. Код изнетог, назадовање психичког статуса оба детета, а посебно млађег детета у периоду од 2017.године до 2019.године и одбијање виђања са оцем се не може приписати у искључиву кривицу оцу, нити његовој у одређеној мери смањеној родитељској подобности, а посебно не догађајима који датирају из маја 2015.године, иако је насиље које је тада извршено према мајци деце, па поновљено према њој (у виду вербалног насиља 2017) оставило трага код старијег детета.

Поред тога, супротно разлозима нижестепених судова, по оцени Врховног суда повремена одсуства оца из места пребивалишта деце (...) или из земље у којој деца живе (Србија) ради привременог рада у циљу обезбеђења егзистенције, уз неостављање адресе боравишта мајци деце, не дају разлоге ни за потпуно, ни за делимично лишење родитељског права туженог-противтужиоца имајући у виду поремећене односе странака. Осим тога, уз поднесак од 23.10.2020.године тужени је доставио назив и адресу свог послодавца у Немачкој тако да је оставио тужиљи-противтуженој могућност да га контактира у погледу битних питања која утичу на живот деце. У

време када употреба електронске поште и мобилних телефона омогућава брзу и свакодневну комуникацију родитеља, нема сметњи да мајка и на тај начин контактира оца деце када је реч о потреби одлучивања о начину лечења деце што се наравно не односи на непредвиђене, хитне и животно угрожавајуће ситуације у којима је потребно одмах донети одлуку о лечењу деце односно њиховом медицинском збрињавању. Супротно разлозима нижестепених судова, тужени-противтужилац је све време сарађивао са органом старатељства (дужи низ година), долазио у заказаним терминима ради виђања малолетне деце, па не узимање његове изјаве пред давање последњег налаза и мишљења од 21.09.2022.године не представља такво понашање које би се могло квалификовати као несавесно вршење права и дужности из садржине родитељског права.

Стога у оваквој ситуацији, имајући у виду узраст малолетне деце странака (у време првостепеног пресуђења у узрасту од 12 и 10 година) и њихов пол, по оцени Врховног суда нису испуњени услови ни за потпуно, ни за делимично лишење родитељског права туженог ни у једном сегменту родитељског права, па ни у погледу одржавања личних односа са малолетном децом јер је у свим својим активностима исказивао интересовање за децу, а није ограничавао мајку деце у погледу било којег од битних питања за њихово одрастање. Због тога је тужбени захтев неоснован. У најбољем интересу малолетне деце странака сходно члану 266. став 1. Породичног закона је да одржавају контакте са оцем, па и у контролисаним условима (како је то одређено правноснажном судском одлуком) до евентуалне реуспоставе њихове међусобне комуникације и одржавања личних односа и изван контролисаних услова (што може бити предмет другог судског поступка). Актуелни психички статус деце евентуелно може бити разлог за измену одлуке о начину уређења личних односа деце и оца у смислу још рестриктивнијег начина уређења.

С друге стране, супротно становишту нижестепених судова, по оцени Врховног суда, противтужбени захтев је делимично основан. Испуњени су услови за делимично лишење родитељског права тужиље-противтужене из члана 82. став 1 у вези ставова 3. и 4. Породичног закона и то у погледу права права да самостално одлучује о начину лечења заједничке малолетне деце у Пироту и изван Пирота, што подразумева њену обавезу да туженог-противтужиоца убудуће пре њиховог вођења на лечење у Пироту и ван Пирота о томе обавести и тражи његово претходно одобрење, и права да самостално одлучује о привременој и трајној промени боравишта и пребивалишта заједничке малолетне деце у Пироту и изван Пирота (у Србији и ван земље) и да убудуће о овом питању од туженог-противтужиоца тражи писмену сагласност. Наиме, тужена-противтужиља не само да није обавештавала оца о погоршању здравственог стања деце, уз пропуштање да благовремено предузме мере за њихово лечење, него није обавештавала оца деце ни о другим битним питањима која се тичу њиховог живота (образовање и друго,) што указује на потпуно искључивање фигуре оца из живота малолетне деце, а што оправдано код туженог-противтужиоца ствара бојазан, да би тужиља-противтужена, имајући у виду чињеницу да је држављанин ..., могла предузети мере везане за промену пребивалишта деце без његовог знања. У таквој ситуацији у интересу деце је да отац буде упознат са мерама које се предузимају у вези са њиховим лечењем (што се пре свега односи на веће медицинске захвате или лечења од стране специјалиста и у болничким условима) и да буде упознат са променом пребивалишта односно боравишта деце у Србији и ван Србије, односно таквим намерама другог родитеља, односно неопходна је сарадња родитеља у погледу ових

битних питања у животу малолетне деце, а нарочито када је реч о лечењу деце и њиховом пребивалишту.

У преосталом делу ревизија је неоснована јер су нижестепени судови на правилно и потпуно утврђено чињенично стање правилно применили материјално право када у одбили противужбени захтев у осталом делу (који се односи на лишење права мајке да буде присутна у Центру за социјални рад у Пироту за време виђања малолетне деце са оцем у контролисаним условима и права мајке да самостално одлучују о образовању и школовању малолетне деце и да о свакој радњи која се на то односи упозна оца и тражи његово одобрење), дајући за своју одлуку у овом делу ваљане разлоге, које као такве прихвата и ревизијски суд.

Из наведених разлога, Врховни суд је одлучио као у ставу првом изреке на основу члана 416. став 1. ЗПП, а у ставу другом изреке на основу члана 414. став 1. ЗПП.

Имајући у виду делимични успех странака у поступку на основу чланова 153. став 2. и 165. ЗПП и члана 207. Породичног закона одлучено је да свака странка сноси своје трошкове, због чега је одлучено као у ставу трећем изреке.

**Председник већа – судија
Звездана Лутовац, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић